

Ulice se staly uměleckým plátnem

12.2.2025 - | Městská část Praha 7

Pro někoho nevkusně počmárané zdi a trapné exhibice, pro jiné vrchol moderního umění a jeden ze symbolů dnešní doby. Umění v ulicích (street art) vzbuzuje emoce a rozděluje obyvatele na dva tábory. Tzv. muralismus se v rámci street artu prosadil jako významný umělecký projev, jenž sjednotil tradiční nástěnnou malbu s moderními prvky a vnesl do veřejného prostoru legalitu. Graffiti na rozdíl od mural artu vzniklo jako forma odporu občanů (tvůrců), kteří ilegální cestou vyjadřovali své názory na dobové společenské trendy.

Kouzlo pomíjivosti

Velkoplošné malby mohou vylepšovat nepříliš vábné části měst, poskytovat prostor k vyjádření mladým umělcům, upozorňovat na současná společenská témata, ale také nekonvenčním způsobem propagovat určitý produkt či službu. Zdobí například štíty domů v Českých Budějovicích, bezpočet jich naleznete v Plzni, a to i díky tamnímu streetartovému festivalu Wallz, z „brněnského Bronxu“ se pomalu stává galerie pod širým nebem, rovněž Olomouc má vlastní Street art festival a v Praze mnoho děl vzniklo jako výsledek umělecké soutěže projektu MuralArt UM. Metropole patří k významným centrům mural artu už jen proto, že se zde pohybuje a žije řada významných osobností tohoto oboru. Stále zde můžeme sledovat jak nově vznikající místa, která jsou zdobena velkoplošnou malbou, tak i místa, kde kvůli rekonstrukcím a novým budovám muralů ubylo. Pouliční umění v sobě nese určitou míru nevyhnutelné pomíjivosti, a proto se nelze divit, že některá díla můžeme spatřit už jen díky fotografiím nebo filmovým záběrům.

V metropoli vznikají nové malby i díky různým festivalům a akcím, jež se snaží tuto formu umění více přiblížit veřejnosti. Jeden z prvních festivalů věnovaných dnes tolik populárnímu street artu proběhl v Praze v roce 2008 pod názvem Names. Autor koncepce Jan Kaláb pozval na čtyřicet účinkujících nejen z České republiky, ale i z Německa, Japonska, Francie, USA, Itálie, Polska a dalších zemí, aby předvedli své výtvořky. Díky festivalu získala například stanice metra Vltavská ikonickou malbu od britského umělce vystupujícího pod jménem Mode 2, jež zachycovala několik scén ze života – líbající se dvojici, dívku s kočkou, výjevy z kavárny, hromadné dopravy či telefonní budky. Dílo postupně mizelo a jeho poslední část nadobro zastřela výsrava zdi při revitalizaci Vltavské v roce 2018. Od té doby pokrývala oblíbené místo streetartové komunity variabilní malba z dílny tvůrčího tandemu Pavel Dušek a Josef Šmíd, která zdálky vypadala jako abstraktní obraz, ale při bližším pohledu se v plochách a mezerách mezi mraky a mlhou pozorovatelům otevíraly průhledy do dalších obrazů a světů. Tuto dočasnou uměleckou intervenci dále nahradil mural Jakuba Tytykala, jenž v geometrických tvarech své malby skryl odkazy na další okolní umění ve veřejném prostoru – otiskl do ní podobu sousoší Práce a Humanita od sochaře Jana Štursy i tvarosloví blízké dvoupodlažní fontány s keramickými plastikami Faun a Vltava, jež je dílem Olgy a Miroslava Hudečkových. Dnes už na místě nenajdete ani Tytykalovu geometrickou malbu, ani zeď samotnou. Ta vzala za své při plošné transformaci tohoto území a je jedním z dokladů pomíjivosti mural artu ve veřejném prostoru.

Wall Street

V roce 2022 uspořádala galerie The Chemistry Gallery (dnes ji najdete v hale 40 Holešovické tržnice) festival s názvem Wall Street. V různých městských částech Prahy tehdy vzniklo celkem šest legálních velkoformátových maleb, a to od zahraničních i českých autorů. Jednou z nich je dílo nazvané Chasing the Red Demon neboli Pronásledování rudého démona, které vytvořil ukrajinský umělec Aec Interesni Kazki v ulici Za Papírnou 9 a dodnes si jej zde můžete prohlédnout. Vyobrazuje červeného tvora, jenž se žene nebem, a lehce deformovaná lidská postava v boxerských rukavicích

mu neohroženě stoupá vstříc po schodišti. Malba jasně odkazující k tvorbě surrealistické avantgardy je dle autorových slov „alegorií, která vyobrazuje sovětský komunismus“, ale též „zosobňuje moderní Rusko s jeho imperialistickými ambicemi a tyranstvím“. Je věnována Ukrajině a její obraně proti ruské agresi. Umělec, vlastním jménem Aleksei Bordusov, je známý svými výraznými vizuálními obrazy mnohdy působícími, jako by přišly ze světa dávných mýtů. Jeho díla lze vidět v ulicích světových metropolí, od New Yorku přes španělské Vigo až po korejský Soul.

Urban Pictus

Festival, který se koná jako bienále, se vrátil v roce 2024 s pozměněným názvem – z Wall Street se stal Urban Pictus. Díky loňskému ročníku je Sedmička bohatší o dvě velké malby. Na fasádě budovy The FIZZ v ulici Na Zátorách, jež slouží jako vysokoškolské koleje, najdete malbu z dílny brněnské dvojice Lukáše a Aleše Veselých, kteří již několik let společně tvoří pod značkou Malujeme jinak. Téma barevného muralu, jenž nese prvky op-artu, skrze tanec reflektuje mládí. Umělcům se podařilo malbu, která se rozkládá na ploše téměř 350 m², vytvořit za pouhé čtyři dny. Druhá malba zobrazuje slavného anglického přírodovědce sira Davida Attenborougha a nejlépe si ji prohlédnete z ulice Plynární.

Když nevíte, co se zdí

„Nápad využít právě tuto stěnu přišel trochu nezvykle odspodu,“ říká produkční festivalu Urban Pictus Petr Kopal. „Na jedné vernisáži v Trafo Gallery nás Kristýna Jiráková, která stojí za plzeňským streetartovým festivalem Wallz, představila Petře Sekové z výboru SVJ daného domu. Zdejší se o tento činžovní dům a jeho předzahrádky velmi hezky starají a jeho fasádu chtěli zkrášlit nějakým uměleckým dílem a tím i trochu zamezit vandalským graffiti. Pro nás to byla skvělá příležitost, jelikož fasáda je na velmi dobře viditelném místě a samotná plocha je dostatečně velká na to, aby tam vzniklo něco velkolepého. Pro nás je to ideální přístup, když samotní majitelé domů dají k takové iniciativě podnět jako první,“ doplňuje Petr Kopal.

Autorem malby je pařížský rodák Tim Marsh. „Jelikož mural byl převážně financovaný ze soukromých zdrojů od společnosti Stabilo, byl výběr umělce diskutován s vedením této firmy. My jako festival Urban Pictus jsme navrhli tři autory, mezi nimž byl i Tim Marsh, a firma si zvolila tohoto francouzského umělce. Byla to skvělá volba, jelikož Tim k tvorbě muralu přistupoval velmi profesionálně a navíc jsme se velmi sblížili i po lidské stránce,“ prozradil Kopal. Čtyřicátník Tim Marsh dříve působil v módním průmyslu, dnes je známý jako streetartový umělec, jehož malby jsou díky mezinárodním festivalům k vidění na všech kontinentech. Jeho tuzemská realizace vzdává hold dnes osmdesátiletému přírodovědci Davidu Attenboroughovi, jehož tvář a hlas jsou již přes 60 let spjaty s dokumentárními sériemi britské televize BBC o různorodosti života na Zemi. „Nápad zobrazit právě Davida Attenborougha přišel přímo od Tima. Byla to hned prvotní idea, na které jsme si všichni shodli. Tim tento motiv nosil už delší dobu v hlavě a hledal vhodnou plochu, kde by mohl tento mural realizovat. Jakmile jsme mu poslali fotku fasády, hned zmínil, že by tam chtěl vyobrazit právě Attenborougha. Dokumenty tohoto legendárního britského přírodovědce provázejí Tima Marshe celým životem a formovaly i jeho pohled na svět a přírodu,“ vzpomíná Kopal a s úsměvem doplňuje: „SVJ návrh schvalovalo a nemělo k němu žádné výhrady. Jakmile jsme zmínili, že by na fasádě měl být vyobrazený právě David Attenborough, byli nadšení. A když jsme jim ukázali výsledný návrh, jejich nadšení se ještě umocnilo.“

Mural má výšku téměř 22 metrů a rozprostírá se na ploše téměř 300 m². Za první den stihl Tim Marsh celou plochu natřít fasádní barvou načerno. Další den kreslil skici, podle kterých se pak na velké ploše orientoval. Vytvoření celého muralu mu zabralo devět dní a spotřeboval na něj 40 litrů fasádních barev, přibližně 80 sprejů a několik desítek metrů papírové pásky, podle které vytvářel ostré linie.

Metropolis

Průčelí fasády domu v Dělnické 36 změnil na velkoformátovou malbu polský streetartista Nawer. Pod názvem Metropolis byla představena veřejnosti v rámci doprovodného programu výstavy Polish Urban Art v červenci 2017, která v Trafo Gallery nabídla ukázkou toho nejzajímavějšího z polské street art scény. „Nawera jsme vybrali jako nejvýraznější hvězdu polské scény posledních let, aby nám svou pouliční abstrakci předvedl i v Česku. Mural vznikl dvakrát tak dlouho, protože do mokré černé podmalby napršelo a celá se roztekla po fasádě. Ale jsme nadšení, že majitelé domu malbu povolili a že tam svítí dodnes,“ zavzpomínala Blanka Čermáková, ředitelka Trafo Gallery. Malba přináší do prostředí Sedmičky i celé metropole ne tolik typickou abstraktní formu mural artu.

Báseň o lásce a odloučení

Další mural zdobí fasádu budovy na rohu ulic Komunardů a U Průhonu a je výsledkem spolupráce telavivské dvojice výtvarníka Dedeho Bandaida a básnířky Nitzan Mintz. Malba vznikala přibližně padesát hodin v průběhu sedmi dní. Dvacet metrů vysokou a dvanáct metrů širokou malbu tvoří báseň Nitzan Mintz, která je doplněná o Dedeho velkoplošnou malbu. Ta zobrazuje obřího opeřence složeného z různých malých objektů inspirovaných městem a jeho proměnou. „Návrh byl vytvořen na míru pro tuto zeď a reflektuje geometrickou fasádu budovy. Vznikal ale částečně na dálku, díky on-line konzultacím a virtuálním prohlídkám přes Google Maps, aby umělci mohli začít tvořit hned po svém příjezdu, a využít tak příznivého počasí,“ popsala přípravu malby Pavlína Šulcová, která je od loňského roku ředitelkou Památníku ticha. Báseň napsala Nitzan Mintz během pandemie covidu-19 a lockdownu v Izraeli a odráží se v ní její pocity z odloučení. Na vytvoření malby umělci použili pětadvacet kilogramů bílé a o pět kilogramů více černé akrylátové barvy a šest bílých a stejný počet černých sprejů Molotow. Společně v Praze vytvořili ještě dvě malby na Žižkově (naleznete je na budově nakladatelství Argo a Divadla Ponec).

Samurai

Výrazným českým muralistou, i když kanadského původu, je David Strauzz. V ulicích jeho díla nejlépe poznáte podle osobitého zpracování portrétů. „Jde o moji vlastní techniku, tudíž ji nelze přiřadit ke konkrétnímu stylu. Děláním poloabstraktních portrétů, které jsou složeny z textů, jež si sám vymyslím. Když se na malbu podíváte zblízka, opravu uvidíte jen nápisy. Ovšem z dálky nebo když se na dílo podíváte přes mobilní telefon, jasně rozeznáte tváře,“ popsal svůj styl David Strauzz. Jedním z míst, kde si můžete prohlédnout jeho tvorbu, je i prodejní sklad společnosti Samurai Shot v ulici Partyzánská 1. Malba je inspirovaná postavou Kikučija z filmu Sedm samurajů režiséra Akira Kurosawy.

Nemluvit jen tak do zdi

Další Strauzzův mural najdete na fasádě domu v Argentinské ulici u křížení s Plynární. Tato 20 metrů vysoká a 16 metrů široká malba s podobiznou ženy, jejíž obličej je pokryt texty, vyjadřuje podporu obětem tělesného, duševního, ale i sexuálního nebo ekonomického týrání. Dílo se stalo součástí dlouhodobého projektu proti domácímu násilí, který podporuje nábytkářský gigant IKEA, jenž malbu financoval. Pro tuto práci David nesáhl tradičně po barvě ve spreji, ale použil speciální barvy z minerálních látek, které fungují na principu fotokatalýzy. Kontaktem se slunečním zářením dochází k chemickému rozkladu škodlivých látek na bezpečné molekuly soli a budova pak dýchá jako les. „Organické barvy vnímám jako zlepšení své karmy,“ svěřil se autor již dříve pro Hobulet. „Barvy ve spreji používám už od 16 let a mám takový dojem, že malinká část ozonové díry je ode mě.“ Stejně ekologické barvy použil Strauzz i pro malbu, kterou vytvořil na budově bývalého podniku Tesla Holešovice. Okolní industriální prostory oživovala jeho malba zachmuřené dívky pouze několik měsíců a pak se stala dalším dokladem pomíjivosti mural artu.

Elektrický generátor

Vlastník funkcionalistických Elektrických podniků, nyní Bubenská 1, se rozhodl upravit své okolí, a proto oslovil mladého výtvarníka Petra Sokola alias Lefthendra, aby svojí malbou pojednal schodiště,

kterým si chodci mohou zkrátit cestu k metru Vltavská. Vytvoření detailní malby na ploše téměř 200 m² si vyžádalo desítky hodin práce. Výsledné propracované ilustrace zobrazují důležité stavby v Praze 7 i historii a budoucnost Bubenské 1. „Srdcem grafiky je elektrický generátor, který rozvádí energii do dalších míst podchodu – do lázní, jež v budově bývaly v suterénu, kantýny, původních počítačů, které mají vtipně zakomponované funkční průduchy, ale hlavně do ikonických budov Holešovic, jež se nacházejí na horním ochozu schodiště,“ popisuje své dílo Lefthendr. Mezi vyobrazenými budovami naleznete řadu funkcionalistických vil, ministerstvo vnitra, Bio Oko, Centrum DOX se vzducholodí Gulliver, Národní technické muzeum nebo budovu České pošty na Letenském náměstí.

Galerie pod širým nebem

Nové velkoplošné malby pravidelně míjejí lidé v zatačce v ulici Komunardů u Holešovické tržnice. Zeď je pod patronací spolku umělců ArtWise, kteří jsou jejími kurátory. V uliční galerii se malba mění třikrát až čtyřikrát do roka, autorem je vždy oslovený umělec. Výčet autorů by byl dlouhý (od Ondřeje Vyhnanáka aka X-Doga až po již zmiňovaného Davida Strauzze) – pokud vás zajímají více, prohlédněte si jejich díla na instagramovém profilu ArtWise nebo pod hashtagem #artwisethewall. Zeď aktuální zdobí práce Lukáše Kladívka, který má na Sedmičce další realizaci v ulici Plynární.

Připomínka doby minulé

Muralů, jež lahodí oku a zároveň zkrášlují veřejný prostor, v Praze přibývá. Kromě estetické hodnoty, kterou do místa přinesou, často upozorňují na důležitá společenská témata – ať již současná, nebo ta historická, na něž by se rozhodně nemělo zapomenut. Pojmenovat propojení (pro chodce a cyklisty) z Bubenské ulice do Argentinské po zachránci židovských dětí siru Nicholasi Wintonovi bylo víc než symbolické. Cesta, která se s postupem výstavby promění v ulici, přetíná koleje a míjí nádraží Praha-Bubny, odkud za druhé světové války odjížděly desítky tisíc židovských rodin do Terezína. Právě díky siru Wintonovi byly tou dobou stovky židovských dětí v bezpečí a do transportů nemusely. V podchodu pod železniční tratí najdete malbu právě na motivy sira Nicholase a zachráněných dětí od Toy Box, která se pohybuje jak na oficiální výtvarné scéně (ilustrátorka, komiksová autorka), tak v prostředí ulice, kde často komentuje palčivá společenská témata.

Co ještě nepřehlédnout?

Muralů a dalšího umění ve veřejném prostoru najdete na Sedmičce daleko víc. Nezmínili jsme třeba patnáct metrů dlouhou malbu na zdi Státní plavecké správy v Praze s názvem Vlna, kterou v roce 2020 vytvořil výtvarník a ilustrátor Daniel Kyncl. Další se nachází na zdi u vstupu do Vnitrobloku z ulice Dělnická. Zobrazuje rapovou superstar Tylera, The Creator, a zároveň tak odkazuje na jeho květnový koncert v Praze; autorem je Matěj Špatenka. V průchodu do kavárny pak objevíte hned několik dalších realizací, které spojuje téma fauny – je tady velkoformátová liška od belgické umělkyně Dzii, dravec, kterého vytvořila dánská umělkyně Frida Stiil Vium (označovaná také jako Nada) nebo šimpanz od Vladimíra Hirschera aka Caer8th. Zahrádku Vnitrobloku zdobí od listopadu loňského roku také práce francouzského umělce Vincenta Chigniera, která zobrazuje fantastického ptáka složeného z prvků různých ptačích druhů. Tato koláž má představovat metaforu soužití a vzájemného obohacování prostřednictvím odlišností.

Zmíněný Caer8th má další realizace v areálu klubu Cross, kde najdete také malbu, za níž stojí dvojice mladých umělců Dominika Vyskočilová a Dominik Málek. S cílem ilustrovat negativní dopady odmítání vakcinace vznikl díky neziskové organizaci Medici PRO Očkování v Holešovicích komiksový mural od brněnského umělce Jana Grumla, známého jako slakinglizard. Najdete jej v blízkosti jižního vestibulu stanice Nádraží Holešovice. Nedaleko, na nosníku mostu v ulici Železničářů, nepřehlédněte společnou malbu Michala Škapy a X-Doga s názvem Guernica. Jak název napovídá, autoři se nechali inspirovat slavným monumentálním obrazem Pabla Picassa.

Už bylo zmíněno, že muraly mají většinou jen omezenou životnost. Tak neváhejte, vydejte se na

procházku svým městem a objevujte magii pouličního umění a místa, kde se obyčejné zdi staly veřejným plátnem pod širým nebem. Budiž vám tento text prvotním rádcem.

Ptáme se Petra Kopala z festivalu Urban Pictus

Co je potřeba k tomu, aby vznikl kvalitní mural na zakázku - tedy pro klienta, který jej chápe jako jeden ze způsobů propagace svého produktu nebo služby?

Určitě musí panovat shoda na všech stranách (klient, umělec, organizátor), tak aby bylo vytvořeno hodnotné umělecké dílo, které v ideálním případě nepřímo komunikuje daný výrobek nebo službu prostřednictvím muralu. Vždy se snažíme klientovi vysvětlit, že aby dílo bylo hodnotné a tím mělo dobrou odezvu i na straně veřejnosti, mělo by mít přidanou uměleckou hodnotu. Jako zdárný příklad mohu uvést spolupráci na muralu Plíce, který se nachází v Nuslích. Byl realizovaný společností Astra Zeneca a umělcem jménem Chemis a jednalo se o osvětovou kampaň k celosvětovému dni astmatu.

Jak těžké je přesvědčit majitele objektu, aby na své zdi nechal vytvořit mural?

Skutečně často největší problém nastává v komunikaci s majiteli domů, kteří mají svou vlastní vizi toho, co by na svých zdech chtěli mít. Jednou nám paní říkala, že by měla ráda na své fasádě Banksyho, což je světově známý umělec, který již několik let úspěšně skrývá svou totožnost. Víme, jak velký zásah má mural do veřejného prostoru, proto se snažíme vybírat pro realizace takové autory, jejichž vizuální styl bude dobře přijímán veřejností.

Máte nějaké hranice toho, co do veřejného prostoru už nepustíte?

Určitě bychom nepřistoupili na tvorbu muralu, který by vyjadřoval hodnoty nebo politické sdělení, jež nám nejsou blízké, a odporoval by tak našim vlastním hodnotám. Nebráníme se však aktivistickým intervencím do veřejného prostoru, pokud víme, že mají smysl a účel. Do budoucna bychom v rámci festivalu Urban Pictus rádi podnítili a podpořili vznik muralů, které mají nějaký hodnotový přesah, jenž v lidech může pozitivně rezonovat nebo naopak vyvolat diskuzi nad nějakým společenským či environmentálním tématem.

V rámci festivalu Urban Pictus vznikají autorské malby. Kdo vybírá autory, které ke spolupráci oslovíte?

Autory vybíráme společně s kolegou Petrem Hájkem, s nímž jsme festival založili. K prvnímu ročníku jsme oslovili vícero umělců, o které jsme již měli zájem a které jsme sledovali. V té době zrovna vypukla válka na Ukrajině, a proto jsme nabídli spolupráci i ukrajinskému umělci Aec Interesni Kazki. Ve výběru umělců hrají roli samozřejmě i finance, což je také určitý filtr. Po úspěšném prvním ročníku nás kontaktovaly spousty umělců z různých částí světa, kterým jsme chtěli dát příležitost v ročníku druhém. Jedním z nich byl i Tim Marsh.

Jaký je tvůj vztah ke graffiti?

Mě osobně graffiti fascinovalo už od dětství. Měl jsem blízko k hiphopové scéně a s ní bylo graffiti vždy propojené. Nikdy jsem však nesprejoval, zůstalo to pouze na papíře. Kolegu Petra Hájka, který vlastní The Chemistry Gallery, také vždy přitahoval street art. Když tuto galerii před více než 15 lety zakládal, chtěl ji mít zaměřenou právě na umělce ze street art a graffiti scény. Náš vztah k této subkultuře je tak převážně pozitivní. Máme však blíže ke street artu než ke klasickému graffiti. I když chápu, že graffiti vždy bylo nelegální intervencí (vandalismem) do veřejného prostoru a jsou místa, kam rozhodně nepatří, myslím si, že to je součást nějakého vývoje, který dal vzniknout spoustě skvělých umělců a stal se součástí moderní popkultury. Kromě velkoplošných maleb zdobí Sedmičku také řada dalších uměleckých artefaktů. Jejich přehled v podobě mapy, popisků a fotografií najdete na www.praha7.cz/umeni-ve-verejnem-prostoru.

<https://www.praha7.cz/ulice-se-staly-umeleckym-platnem>